

Beszélgetés muzsikus cigányokról

az utánpótlás nehézségeiről, szövegbeli keserűségeiről, a nevezetes szegedi multról és az elfogyott mulatozókról

(A Délmagyarország munkatársától) Az alább következő sorok kiegészítő adatok azok számára, akik valamikor foglalkozni akarnak a szegedi muzsikus-cigányok történetével.

Az első szegedi cigányzenekart 1824-ben szervezte meg Erdélyi Mihály. Abban a korban a Szilberek, Kordák, Wöberek, Kolbok, Götzök voltak az uralkodó családok, akik épp úgy szerettek mulatni, akárcsak a... tévedés, nem azt fogom írni, hogy mint a maiak. A mai embernek fogalma sincs a mulatásról. Nem méltányolja, nem érti a cigánymuzsikát, de nem is érdemi meg. A kedély legmagasabb fokának sem azt a hajdani duhaj tempót tartom, mikor nyegle ficsurak tükrököt törtek be részeg állapotukban, vagy féllábon muzsikáltatták a cigányt. Bár megésett az is, hogy hanyatt kellett szegény fejüknek feküdniük. Így aztán

a jó cigánynak már alig van hírmondója.

Hogy ki a méltó utód Szegeden, azt nem merem leírni, mert villongás üt ki Felsővároson. De van még néhány belőlük, hála Istennek.

Annál nehezebb az utánpótlás. A cigányt ugyanis tanítani kell, különben hamar beigazolódnak az éppen róluk vett — bár más téren sem ismeretlen — mondás, hogy a legjobb primásból is nagybőgős lesz egyszer. Azonban a szakember csak a hegedű kezelésére tudja megtanítani, a többi, a nagyobbik rész a hozzáértő valaki feladata. Kótyay Pali, a poeta-mérnök tudott mulatni, nem Király Ernő, meg Jávor Pál.

Ezer pengő üzemköltséggel

ma is olyan ragyogó bandát pofazok ki, hogy az angyalok is mosolyognak rajta! — jelentette ki nemrégien öreg barátom, valamikor elsőrendű oktató.

A dolog lényege ott kezdődik, hogy amelyik cigány nem ismeri a klasszikus régi népdalokat, az nem is cigány, csak időszaki huza-vonós két balkézi munkás átmenetileg, mert főfoglalkozása a vályogvetés. Az új nótát úgy terem, mint a határban a vadvíz eláradással fenyegeti a füleket az izlést. Dankó Pista óta alig öt-hat hivatott nótaszerzőnk van. (Ezt is ravaszágból állapítottam meg ilyen alacsony számszerűséggel, hogy mindenki beleszámítsa magát, akit becsületos polgári pályájáról elsodort a végzet.)

A szövegírókról nem beszéllek, azoknak a dolgát elhuzta nemrégien Madácsy László. De hivatkozom egy illusztris íróra, kuriozumok gyűjtőjére, kipellengérezőjére, aki épp Madácsy cikkével kapcsolatban írja nekem:

— Egy időben magam is félre-raktam az elem került zenei ponyvát. Köztük van például ez is: Aratnak, aratnak a szalóki határban. — Legények, leányok bajlodoznak, nótáznak. — Az én rózsám is arat, marokot szedek utána. — Alkonyatkor leülünk pihenni a boglyára. (K. I. Flóra verse, N. t. T. Z. zenéje. Énekelték Utry Anna 1940 június 20-án, ahogy a Rádió Ujság közölte.)

— Nem lepne meg, ha a pesti dalköltők ezután már kazlat rakatnának a buzából és asztagot a szalmából. Nem is szólva arról, minő ülés eshetik szerelmesek számára a szénaboglyán.

Hát ha az ilyen szöveget nem tanulja meg a cigány, abból semmi veszedelem nem származik. De ha nem tudja a klasszikus nótát versét, akkor csak ráng-göröcsnek tetszik a muzsikálása, mert tudatlanul, vagy ha úgy tetszik, öntudatlanul kaszál. Ismételtén hangsúlyozom, hogy régi értékeinkre gondolok, meg az említett öt-

hat Dankó utáni szerzőre, nem a szé-naboglyára, meg a pelyvára.

A rózsabokor tövise

Van még egy külön veszedelem, a nótáferdítés. Elsősorban nem a cigány a hibás benne, ő csak bűnös. Az ismert szép nótát el akarja énekelni a kisasszony a színpadon, vagy a rádióban, mivel azonban hangja neki sincs, akárcsak anyyi neves pályatársának, hát átírják számára a dall, kivészik, szóval meghamisítják. Ezzel aztán örökre vége van, mert a cigány az Isten minden kincseért se játszaná a többé eredeti formájában, csak az elgyalázatosítottat műveli.

Evek óta tartó személyi sérelmem is van ezen a téren. Többször megígértem, hogy szová teszem írásban, ennek most érkezett el az ideje. Ott van az a régi csoda, amely így kezdődik:



Rózsabokorban jöttem a világra.



Nem dajkált az édesanyám hiába.

Hát ezt is megfejték egyszer valakinek s azóta kifacimatva játszik a szegedi cigányok, úgy húzták a korzó felszegélyezési hangversenyeim a bandából kimaradtak, a maguk kezére dolgozók, még pedig ilyenképen:



— Hogy van hozzá fületek? — kérdeztem kétségbeesve, mintha szíjat hasítottak volna a hátamból. Gyanúpatatlan tökéletességű az eredetije, hogy nem is lehet másképpen hallani, hiszen vonja maga után az egyik hang a másikat. A Szózatot se lehet úgy szavalni: »A hazádnak rendületlenül legyél a hive oh magyar, hanem betű szerint, ahogyan megírták itt se szabad változtatni.

Megköszönték, lekottázták, ugyanazt tették vendéglőben is, mikor rájuk förmedtem. — mégis a maguk érzékellen módján játszik még mindig.

Ez is egyik oka a sok mellett, hogy régen nem járok muzsikás helyre. Nem állanék jól magamért, jól tud-



ván mellékesen a metamorfozis csodáját, hogy a legkoszosabb hegedű is azonnal Stradivariussá válik, mi-helyt összetörték.

Falun még rosszabb a helyzet. A lányok a városban szolgálóak hazalátogatva eléneklik az itt tanult dalokat, még pedig úgy, ahogy ők hallották és ők tudják. Érzékellenül kicsavarva kezét-lábát, a bot-fül teljes, de nem minden pretenzió nélkül fellépő, tökéletességével.

Már pedig én Banda Marcitől meg Rácz Gyulától tanultam a nótát. S ha melódiában, szövegben kéte-lyem merült fel, az öreg Józ Gyula Iskolaí-utcai hentesmestertől kap-tam tökéletes felvilágosítást. Az min-dent tudott, hozzá jól. Képtelen lát megalkudni a fülem.

Szegedi cigányok fénykora

Adatokat ígértem, ne feledkezzünk meg azokról sem. A múlt század hu-zszas éveiben Szeged urai lamogatták Erdélyi Mihályt abban, hogy »nép-zeneiskolát létesítsen Ide jár tanulni 1828-ban idősebb Erdélyi Ignác is, a későbbi híres Erdélyi Náci apja.

Ez volt kezdete a szegedi cigány-muzsikának. Az embereink kapósak voltak, vitték őket Egerbe, Aradra, Nagyváradra, Zomborba, főleg követ-választáskor.

Az 1845-46-ik évi lovas és pol-gárőrség zenekara is a szegedi ci-gánymuzsikusból rekrutálódott. Wöber György volt a lovas, Krebsz Mihály pedig a gyalogőr-ség ezredese.

A hatvanas évektől kezdve szege-di cigányok muzsikáltak a bíres ba-latonfüredi Anna-bálakon, de vitték őket Mehádiara, sőt cseh fürdőre is. A nyolcvanas években is Mehádia reflektált rájuk, de mikor Lesseps Ferdinánddal franciák látogatták meg a várost, hatósági intézkedésre haza-hívták őket, hogy tudják meg a ven-dégeik, mi a magyar muzsika.

A kis Náci még 1863-ban vette át a zenekart az édesapjától, ő szerzett sok dicsőséget egyaránt szülővárosának és a cigánymuzsikának

(Feleségét a büszke polgár Julia lányát is az egész bandájával lo-patta el. Az özvegny ma is él, de nem áll szóba senkivel, alig mozdul ki ba-zulról. Tavaly egyszer felismertem az utcán, hozzá csatlakoztam s próbál-tam vele csevegésbe, bocsátkozni. De hűába szedtem elő megmaradt ékes-szólásomat, némaságot fogadott, mig végre az egyik sarkon kitért.

— Hagyjon már békében, akkor se beszéllek, ha megfeszül. Ismerem én magát régen, olyan újságíró fajta!

Egész meg voltam hátra, hogy ismer. Pedig alighanem megváltoztam egy kicsit »szóta...»

Erdélyi Náci 1870-ben tanárnak hívták meg a városi zeneiskolába, a bandája élére akkor Pácz Jancsi került. A legjobb primások közül va-ló volt, fiatalon halt el 31 éves korá-ban. Olyan óriási temetése volt, hogy hozzá hasonló csak Dankó Pistáé. Eb-ből az időből való Onodi Kálmán felbukkanása is. Nagy név.

Azonban a zeneiskolában nem so-káig bírta ki Náci, mert a nyolcvanas években visszatért a multhoz. Az árvíz idején Vásárhelyen és Oroshá-zán muzsikált a bandájával, nagy si-kere volt Drezdában, Trencsén-Tepl-szen is, majd szétszedték őket, ugy-

veszekedtek utánuk, de Náciék inkább hazajöttek, hogy jelen legyenek Sze-ged ujjászületésénél s a száraz fával kergessék el a szomorúságot.

Szomorú vége lett annak, aki any-nyi bánatot simított el, — agyonlőtte magát.

A cigányozás

Hogyan is állunk ma az ugynevezett cigányozással? Sehogy. Nincs mu-lató ember, a jazz lett az uralkodó zene, az ifjúság ezen lelkesedik az iz-tésének csiszolódása nélkül. A cigány hiába veszi észre a felvillanó tekinteteket, — talán tán nem is illik ma mulatni! — azok a tekintetek a mult-ba merednek, viszont egy üveg sör mellett nem bontakozhat ki a hangulat.

Ketten tartanak egy nótát akkor is, ha nagy véletlenül elfogadják a ci-gány kedveskedését.

Öregebb évjáratu cimborá meséli, ahogy visszaszaladtunk a multba, könnyed könnyelműségünkben is ártal-matlan napokba, amikor azt hittük, hogy így tart ez végig, a derűs, gond-talan öregségig.

— Már a magam embere voltam, mikor egyszer mulatásba bocsátkoz-tam Banda Marcival. A mai gene-rációnak hiába magyarul, hogy ki volt Banda Marci működése ötvenedik esztendejében is, úgy sem értenék meg.

Mit részletezzem, nagyon jól érez-tem magam, bucsuzással aztán nyuj-tok az öregnek egy tisztességesebb papírpénzt, de Marci bácsi tolja visz-sza a kezemet.

— Tedd el, van annak jobb helye is.

— Nem úgy van az, nem szoktam ingyenbe mulatni.

De a szelid vén cigány nem hagy-ja magát.

— Mondom, hogy ne okoskodj, nem mulattál ingyenbe. Megfizette már a nagyapád az unokád mulatságait is.

Sz. SZIGETHY VILMOS

Balaton-almádiban

az Orsz. Ref. Tanítóegyesület üdülőházában

a napi penzióár 6,30—7,50 P. Felvilágosítással szolgál a fel-ügvelőség. 373

Helyi képviselőt keresünk

DIVATIPAROSOK rendszeres LÁTOGATÁSÁRA. Átlag napi 2-3 munkaórát igényel. Biztosíték (nem készpénz is lehet) szükséges. — Állandó tevékenységi lehetőség, jutalékos jövedelem. — Ajánlatok: APOLLO DIVAT-LAPIRODA, Budapest, Rákóczi-út 60.

D A N N O N I A	Budapest, VII., Rákóczi út 3 sz.	S Z Á L L Ó
	Elsőrangú családi szálló a város központjában	
	Egyágyas szobák 5.—101 12.— P-ig.	
	Kétágyas szobák 9.—101 16.— P-ig.	
Külföldi termék.		
Penziórendszer is bevezetve		